

RAD SA DAROVITIM STUDENTIMA INDIVIDUALIZIRANIM INSTRUKTIVNIM MODELOM²

Rezime: U radu se razmatraju potrebe za savremenim pristupom u mentorskom radu u visokoškolskoj nastavi, sa naglaskom na razvoj i jačanje kompetencija nastavnika za rad sa darovitim studentima sa ciljem razvoja kreativnosti, stvaralaštva i obrazovnih potreba studenata za doživotnim učenjem. Mentorski rad sa studentima, kao jedan od tradicionalnih oblika rada, u reformskim promenama u obrazovnoj politici, dobija karakteristike savremenog upravo u radu sa darovitim i predstavlja osnovu za suštinsku, a ne formalnu individualizovanu nastavu u visokom obrazovanju. Razvijanjem individualiziranog instruktivnog modela rada sa darovitim studentima uvažava se princip individualizacije, sa ciljem razvoja kreativnosti, stvaralaštva i osećaja uspešnosti, ali i postupnog preuzimanja odgovornosti studenta za sopstveno učenje i razvoj, važnih u procesima doživotnog učenja i profesionalnog razvoja. Aktivnosti u realizaciji tog cilja, istovremeno, doprinosi razvoju i unapređivanju kvaliteta nastave na visokoškolskim ustanovama, razvoju i jačanju kompetencija nastavnika, ali i razvoju visokoškolske didaktike.

Cljučne reči: individualizirani instruktivni model rada, daroviti, kompetencije nastavnika.

---

1. Uvod

Nov istorijski proces, nazvan globalizacija, utiče na sve aspekte razvoja i funkcionisanja savremenog društva i pojedinca u njemu. Svet sve brže postaje celina sa jedinstvenim ciljevima. Neophodno je da se stvaraju optimalni uslovi za aktivno oblikovanje novog sveta. Društvo treba da ubrza svoj razvoj u svim segmentima organizacije i rada, a pre svega u domenu ljudskih resursa. Poznato je da inovativne mogućnosti u našem vremenu zavise od novih znanja i ideja čiji su stvaraoci visokostručni kadrovi i naučnici, odnosno najkreativniji članovi društva.

Uloga obrazovanja se sve češće vidi kao sredstvo ekonomske i političke prevlasti. To se, pre svega, odnosi na visoko razvijene zemlje, koje se kreću ka privredi sa intenzivnim znanjem i koje ulaze u revoluciju inteligencije, odnosno koje obrazovanje stavljaju u sam vrh razvojnih faktora. Obrazovanje se posmatra kao polagan ali siguran i presudan proces preraspodele društvene moći i uticaja. Nasuprot takvim stavovima, ima autora koji naglašavaju oslobađajuću ulogu obrazovanja i zalažu se za neograničeno obrazovanje koje je u suštini globalni program unapređenja civilizacije. Prema B. Suhodolskom (1988) obrazovanje bi

---

¹ snezanabk@gmail.com

² Članak predstavlja rezultat rada na projektu „Pedagoški pluralizam kao osnova strategije obrazovanja”, br. 179036 (2011–2016), čiju realizaciju finansira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije.

trebalo da pomogne anticipiranju globalnih društvenih procesa, obnovi uticajnog mišljenja i kreativnom usmeravanju budućnosti. Znači da obrazovanje treba da bude okrenuto budućnosti i da joj služi. To je moguće postići oblikovanjem kritičke svesti u funkciji razvoja buduće civilizacije; razvoju alternativnog mišljenja u funkciji iznalaženja različitih rešenja i funkcionalnijeg oblikovanja budućnosti, kao i brigom za kvalitet života i humane ljudske vrednosti. Na taj način obrazovanje dobija značaj i obeležja bitne životne vrednosti jer pospešuje ljudski razvoj, odnosno razvoj društva u celini, a razvoj društva uslovljava promene u obrazovanju tako da tradicionalna uloga obrazovanja u usvajanju znanja pojedinca i razvoju njegovih sposobnosti dobija nova obeležja.

Obrazovna politika mora da iznađe optimalne puteve i načine da specifične društvene, ekonomske i kulturne ciljeve prenese na obrazovne ciljeve, odnosno obrazovna politika među drugim politikama unutar celine politike funkcionisanja i razvoja društva, pre svega bi trebalo da bude prepoznatljiva kao razvojni projekat, kao efikasan način upravljanja funkcionisanjem i razvojem obrazovanja, a prvenstveno kao racionalno i osmišljeno korišćenje materijalnih, kulturnih, organizacionih, kadrovskih i drugih potencijala za potrebe obrazovanja. Kako bismo u našim školama uspešnije zadovoljavali potrebe sposobnije dece, roditelji, nastavnici i svi drugi stručnjaci uključeni u obrazovanje moraju tačno znati koje opšte školske politike postoje, a koja je politika namenjena upravo toj deci. Tu bi decu trebalo obrazovati na način koji im omogućuje da prate svoje sposobnosti i interese na najvišem nivou, na dobrobit drugih i na njihovo vlastito zadovoljstvo. Opšte je prihvaćena činjenica da su posebno sposobnim pojedincima, u bilo kojem području ljudskog delovanja, potrebna bogata i izazovna iskustva kako bi ostvarili svoje potencijale (George, 2004: 129). Nepostojanje ili nedoslednost u ostvarivanju obrazovne politike je ograničavajući faktor sistemskog i sistematskog podsticanja razvoja darovitih učenika. Temeljno je ljudsko pravo svakog u civilizovanom i obrazovnom društvu da mu se automatski omogući da u potpunosti razvije svoje prave potencijale. U svakom slučaju, svi mi danas moramo veliku pažnju da posvetimo potrebama vrlo sposobne dece...(koja) imaju poseban, a ponekad i izniman talenat koji mogu ponuditi društvu. Dužni smo im pomoći da razviju svoje sposobnosti, ne samo radi njih samih, već i zbog dobrobiti društva uopšte. Deca su najvrednije prirodno blago na svetu koje se ne sme protračiti. Svoj opstanak i postignuća ljudi mogu u velikoj meri zahvaliti upravo jednom svom obeležju – sposobnosti kreativnog rešavanja problema koju poseduju mnoga od te dece (isto, 8).

Obrazovna politika, unutar celine politike razvoja društva, mora biti prepoznatljiva kao razvojni projekat, a jedan od zadataka je sistemsko i sistematsko podsticanje razvoja darovitih (Babić-Kekez, 2014). Sa aspekta obrazovne politike, obrazovne potrebe darovitih učenika moguće je utvrditi analizom: cilja obrazovanja i vaspitanja; sistema vaspitanja i obrazovanja; društvenog i materijalnog položaja obrazovnih institucija; upravljanja i rukovođenja obrazovnih ustanova; nastavnog plana i programa; udžbenika i nastavnih sredstava; motivacije i spremnosti nastavnog kadra za rad sa darovitim učenicima; položaja učenika u procesu vaspitanja i obrazovanja; nivoa uvažavanja individualnih mogućnosti i potreba učenika; pristupa obrazovanju i mogućnosti ostvarivanja prava na kvalitetno

obrazovanje; stepena modernizacije vaspitno-obrazovnog procesa kao pretpostavke unapređivanja kvaliteta i efikasnosti obrazovanja, kvaliteta veza vaspitno-obrazovne ustanove sa okruženjem. Navedeni indikatori doprinose objektivnom uvidu u položaj darovitih učenika i mogućnostima zadovoljavanja njihovih obrazovnih, odnosno razvojnih potreba.

Strategije podsticanja darovitih i talentovanih učenika treba da budu diferencirane, s obzirom na to da je sam fenomen darovitosti veoma složen i raznovrstan. Najčešće su, do sada, praktikovane strategije akceleracije i obogaćivanja. Svaka od njih ima svoje prednosti, ali i mane, tako da se traga za novim putevima. Sve je više zalaganja i u teoriji i u praksi da se daroviti učenici obrazuju i vaspitavaju u okviru redovnih programa, redovne nastave i odeljenja obične škole uz širu primenu diferencijacije i individualizacije nastave i učenje. Znači da dobro osmišljena strategija podsticanja razvoja darovitih učenika treba da se praktikuje u celini obrazovno-vaspitnog rada sa njima: u utvrđivanju cilja i zadataka, organizaciji rada, obrazovnim sadržajima, oblicima, sredstvima i metodama nastave i učenja, funkcijama nastavnika, praćenju i vrednovanju rada i ostvarenih rezultata (Babić-Kekez, 2015: 55).

2. Rad sa darovitim studentima u visokoškolskoj nastavi

Suočeni smo sa velikom transformacijom u društvu, koja uključuje ne samo tehnološke, već i institucionalne i kulturne promene. U transformaciju su uključeni novi obrasci ponašanja, vrednosti, socijalni odnosi i institucionalni oblici. Obrazovni sistemi suočeni su sa izazovom izgradnje društva zasnovanog na znanju. Zahteva se nova kombinacija kompetencija: 1. teorijske, kao što su istorija, prirodne nauke, društvene nauke i matematika; 2. praktične, kao što su strani jezici i informacione tehnologije; 3. socijalne, kao što su timski rad, liderstvo, povezivanje i 4. kognitivne, koje se odnose na kapacitet za učenje, rešavanje problema i anticipaciju rizika (Mirkov, 2011: 65, prema: Babić-Kekez, 2015: 55). Želimo li se takmičiti i preživeti u obrazovanju, uskoro mora doći do revolucije. Monopol što su ga škole dosad držale u obrazovanju velikom se brzinom urušava. Učenje se sve manje ograničava na škole pa će škole morati da razmisle o tome šta je njima svojstveno, a što se ne može dobiti nigde drugde...Sve to ima ozbiljne implikacije na poučavanje i vaspitanje darovite dece (George, 2004, 9). Stoga je prevazilaženje tradicionalnih metoda i oblika i rada u visokoškolskoj nastavi neophodno i moguće uvođenjem savremenih pristupa sa ciljem organizovanja nastave u kojoj su studenti aktivni. Prema L. Bognar (2006: 7) kada je reč o nastavi na visokoškolskom nivou postoji niz zabluda. Obično se misli da ona mora biti predavačka ili eventualno praćena pitanjima studenata i diskusijom pa se i govori o predavanjima kao najvažnijem i najvrednijem obliku nastave. Druga raširena zabluda je da se nastava na univerzitetu treba bitno razlikovati od nastave u školama, koja je u tom pogledu otišla napred, te da svaki pokušaj osavremenjivanja nastave na univerzitetu znači spuštanje nastave na niži nivo. Novi načini i oblici rada zahtevaju novu organizaciju rada, materijalnu podršku, ali i osposobljavanje, usavršavanje i motivisanje nastavnika za takav rad.

Uvođenjem savremenih pristupa u organizovanju nastave u kojoj su studenti aktivni stvaraju se uslovi za prevazilaženje tradicionalnih metoda i oblika i rada u visokoškolskoj nastavi i to razvojem sposobnosti i obrazovnim potrebama za doživotnim učenjem i profesionalnim razvojem studenata, ali i razvojem njihove kreativnosti, stvaralaštva i osećaja uspešnosti. Razvijanjem individualiziranog instruktivnog modela rada sa darovitim studentima uvažava se princip individualizacije, sa ciljem razvoja kreativnosti, stvaralaštva i osećaja uspešnosti, ali i postupnog preuzimanja odgovornosti studenta za sopstveno učenje i razvoj, važnih u procesima doživotnog učenja i profesionalnog razvoja. Sposobnijima treba pružiti više onih prilika koje podstiču inicijativu. Zato njihovo učenje (posebno onih najsposobnijih) mogu obeležavati i stanoviti otkloni od postojećih standarda nastavnog učenja a koji će podsticati kreativnost. Njihovo učenje mora karakterisati veća raznovrsnost, pa i kvalitet aktivnosti koja može biti zasnovana čak na istoj građi (Jelavić, 2008: 31). Rad sa darovitim studentima polazi od principa individualizacije, s ciljem postupnog preuzimanja odgovornosti studenta za sopstveno učenje i razvoj i to načelo je u osnovi individualiziranog instruktivnog modela poučavanja i učenja. Individualizirani instruktivni model je zasnovan na facilitatorskom pristupu mentora koji kreira obrazovnu sredinu koristeći raznovrsne metode, tehnike i sredstva u radu sa studentom i pogodan je za rad sa darovitim studentom jer usmerava i podstiče njegov razvoj. U tzv. redovnom nastavnom procesu instruktora, bilo da je verbalna ili aktivistička, izuzetno je važna, posebno u fazi vežbanja, ali u mentorskom radu sa darovitim studentima dobija nove dimenzije. Instrukcije su, uvažavajući princip individualizacije, primerene sposobnostima, interesovanjima i motivima pojedinca, njegovoj sopstvenoj strategiji učenja koja je polazište za mentora u kreiranju nastavne strategije ili strategije poučavanja. Ako nastavnik želi, može spojiti specifične nastavne strategije i specifične vrste znanja. Ta spoznaja da različite vrste znanja uključuju različite načine učenja i, stoga, različite vrste poučavanja nije nova (Marzano i dr., 2006: 129). To podrazumeva i poseban, dodatni angažman samog nastavnika, odnosno mentora, no mentorski rad sa studentima, kao jedan od tradicionalnih oblika rada, na taj način dobija karakteristike savremenog upravo u radu sa darovitim i predstavlja osnovu za suštinsku, a ne formalnu individualizovanu nastavu na univerzitetu.

Pojam mentorskog rada i mentorstva u literaturi je različito određen u skladu sa naučnim i stručnim pristupima definisanja. Prema Š. Alibabić (2004: 216) može se izvesti zaključak da je mentorstvo „brižan” proces poučavanja čiji je krajnji cilj razvoj „objekta poučavanja”. Međutim, ovakvom određenju je neophodno dodati još jednu relevantnu aktivnost u tom procesu/odnosu koja „objekta prevodi u položaj subjekta”, to je aktivnost učenja, jer je razvoj/ishod posledica ne samo poučavanja, nego „sjedinenog” poučavanja i učenja. Prema R. J. Marzano i dr. (2006: 9) ovo je posebno vreme za nas pedagoge. Nije razlog tome početak nove decenije, veka i milenijuma (iako taj fenomen nedvosmisleno donosi nove mogućnosti i probleme). Zapravo, razlog je to što „umetnost” (*art*) poučavanja ubrzano postaje „nauka” (*science*) o poučavanju, a to je relativno nov fenomen. S obzirom na to da su i poučavanje i učenje kompleksni i dinamički procesi, što uslovljava raznovrsnost uloga i aktivnosti samog mentora, postoje različiti modeli mentorstva. Tako G.

Nicholls (2003) govori o modelu odnosa, procesnom modelu, modelu naukovanja, modelu stručnosti i reflektivnom modelu, koji sublimira uloge mentora prethodna četiri modela. Navedeni modeli se razlikuju po funkcijama, ulogama, aktivnostima i osobinama mentora. Prema McIntyre (vidi: Alibabić, 2004) mentorstvo je multidimenzionalan obrazovni proces – strategija koja uključuje raznovrsne organizacione oblike i metode, tako da je i uloga mentora multidimenzionalna. On je instruktor, facilitator, savetnik, vođa, ekspert, prijatelj i upravo zbog te kompleksnosti mentorske uloge naglašava se potreba za obučavanjem nastavnika za mentorski rad, odnosno za jačanje njegovih kompetencija za rad sa studentima.

U našoj univerzitetskoj praksi uobičajeno je da pod mentorstvom podrazumevamo rad predmetnog nastavnika koji mentorski rad realizuje u okviru konsultativne nastave. Mentor, osim predmetnog nastavnika, autoritet je i iz društvene i naučne zajednice, van univerziteta, koji svojim naučnim dostignućima i iskustvom može dati izuzetan doprinos u razvoju darovitih studenata. Uvođenjem mentora iz šire zajednice, rad sa darovitim studentima individualiziranim instruktivnim modelom može doći do punog izražaja i dati kvalitetne efekte. Implementacija ovog zahteva u sistem visokog obrazovanja podrazumeva finansijsku podršku, kao prvi preduslov. Zahteva i dobru organizaciju i koordinaciju mentorskog rada. Ovo bi u idealnom slučaju trebalo da obavi jedna osoba, koja može biti koordinator za obrazovanje darovitih. Glavne dužnosti te osobe bi bile (modifikovano prema: George, 2004: 101):

- prikupiti predloge nastavnika o darovitim studentima koji će imati najviše koristi od mentorskog rada,
- identifikovati i kontaktirati mentore u ključnim područjima učenja,
- napraviti i urediti bazu podataka o mentorima i studentima,
- koordinirati svu prepisku i biti u stalnom kontaktu sa fakultetom, studentima i mentorima,
- izraditi evaluacijska dokumenta za izveštavanje o programu i povezivanju mentora i studenata.

Individualizirani instruktivni model rada, ne samo što otvara niz mogućnosti za razvoj darovitosti i talenta kod studenta, već otvara niz mogućnosti za stvaralački i kreativan rad nastavnika. Podstiče ga na kontinuirano praćenje nauke koja je u sferi njegovog naučnog interesovanja, ali i na kontinuirano usavršavanje i jačanje pedagoških kompetencija praćenjem novih tendencija u okviru pedagogije, didaktike i metodike nastavnog rada. Savremeni pristupi u visokoškolskoj nastavi, pretpostavljaju razvoj *visokoškolske didaktike* sa ciljem osposobljavanja i usavršavanja nastavnika, jer visok nivo naučne i profesionalne stručnosti ne znači i uspešno izvođenje nastave (Babić-Kekez, 2015: 56). Na taj način razvija se mehanizam osiguranja kvaliteta nastave na visokoškolskoj ustanovi.

3. Zaključak

Razvoj društva uslovljava promene u obrazovanju tako da tradicionalna uloga obrazovanja u usvajanju znanja pojedinca i razvoju njegovih sposobnosti dobija nova obeležja. Naglašava se važnost uvažavanja ličnih svojstava i

individualnih potreba pojedinaca u procesu obrazovanja. Temeljno je ljudsko pravo svakog u civilizovanom i obrazovnom društvu da mu se automatski omogući da u potpunosti razvije svoje prave potencijale (George, 2004: 8). Strategije podsticanja darovitih i talentovanih učenika treba da budu diferencirane, s obzirom na to da je sam fenomen darovitosti veoma složen i raznovrstan. Stoga je prevazilaženje tradicionalnih metoda i oblika i rada u visokoškolskoj nastavi neophodno i moguće uvođenjem savremenih pristupa sa ciljem organizovanja nastave u kojoj su studenti aktivni. Novi načini i oblici rada zahtevaju novu organizaciju rada, materijalnu podršku, ali i osposobljavanje, usavršavanje i motivisanje nastavnika za takav rad.

Razvijanjem individualiziranog instruktivnog modela rada sa darovitim studentima uvažava se princip individualizacije, sa ciljem razvoja kreativnosti, stvaralaštva i osećaja uspešnosti, ali i postupnog preuzimanja odgovornosti studenta za sopstveno učenje i razvoj, važnih u procesima doživotnog učenja i profesionalnog razvoja. Instrukcije su, uvažavajući princip individualizacije, primerene sposobnostima, interesovanjima i motivima pojedinca, njegovoj sopstvenoj strategiji učenja koja je polazište za mentora u kreiranju nastavne strategije ili strategije poučavanja. Mentor, osim predmetnog nastavnika, autoritet je i iz društvene i naučne zajednice, van univerziteta, koji svojim naučnim dostignućima i iskustvom može dati izuzetan doprinos u razvoju darovitih studenata. Uvođenjem mentora iz šire zajednice, rad sa darovitim studentima individualiziranim instruktivnim modelom može doći do punog izražaja i dati kvalitetne efekte. Implementacija ovog zahteva u sistem visokog obrazovanja podrazumeva finansijsku podršku, kao prvi preduslov. Zahteva i dobru organizaciju i koordinaciju mentorskog rada.

Mentorski rad sa studentima, kao jedan od tradicionalnih oblika rada, dobija karakteristike savremenog upravo u radu sa darovitima i predstavlja osnovu za suštinsku a ne formalnu individualizovanu nastavu na univerzitetu. U reformskim promenama visokog školstva, savremenim pristupom mentorstva sa darovitim studentima sa ciljem razvoja njihove kreativnosti, stvaralaštva i obrazovnih potreba za doživotnim učenjem, doprinosi se podizanju i unapređivanju kvaliteta nastave na visokoškolskim ustanovama, ali i razvoju i jačanju kompetencija samih nastavnika.

Literatura:

- Alibabić, Š. (2004). Mentorstvo – strategija razvoja darovitih, u: *Zbornik 10*. Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Babić-Kekez, S. (2009). *The development of university teachers' competencies in order to insure the teaching quality*. Arad: Educatia Plus, Anul VI. Nr. 1. (9).
- Babić-Kekez, S. (2014). Kvalitet obrazovanja darovitih studenata i obrazovne politike. U: *Daroviti i kvalitet obrazovanja*. Urednik prof. dr Grozdanka Gojkov. Vršac: Visoka škola za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov”.
- Babić-Kekez, S. (2015). Metoda diskursa u funkciji razvoja stvaralaštva, U: *Darovitost i kreativnost – razvojna perspektiva kreativne performanse*, Urednik prof. dr Grozdanka Gojkov. Vršac: Visoka škola za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov”.
- Bognar, L. (2006). *Suradničko učenje u sveučilišnoj nastavi*. Osijek: Život i škola, br. 15–16.

- Galić, M. (2006). Mentorstvo ili “ment(oranje)”, *Fizička kultura*, 1, Beograd.
- George, D. (2004). *Obrazovanje darovitih*. Zagreb: Educa.
- Kalina, B. (2004). O nastavničkoj kompetenciji sveučilišnih nastavnika, *Metodički ogledi*, br. 11, Zagreb.
- Jelavić, F. (2008). *Didaktika*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Marzano, J. R.; Pickering, J. D.; Pollock, E. J. (2006). *Nastavne strategije*. Zagreb: Educa.
- Nicholls, G. (2003). Mentorstvo: Umijeće poučavanja i učenja, u: *Teorija i praksa poučavanja*. Zagreb: Andragoški centar.
- Mirkov, S. (2011). *Konstruktivistička paradigma i obrazovanje za društvo znanja: progresivni diskurs u nastavi*. Čačak: Zbornik TIO 6.

Snežana Babić-Kekez, Ph.D.
snezanabk@gmail.com

WORKING WITH GIFTED STUDENTS BY USING INDIVIDUAL INSTRUCTIVE MODEL

Apstrakt: Needs for modern approach of mentor work in higher education is being considered in this paper. The accent is on development and strengthening of competences of teachers for working with gifted students in a goal of development of creativity and educational needs of students for lifelong learning. Mentor work with students, as one of the traditional form of work, in reform changes begins to receive characteristics of the modern, right in the work with gifted students and it represents a foundation not for formal, but for essential individual teaching in university. By developing individual instructive model of working with gifted students, we respect the principle of individualization, and with a goal to develop creativity and sense of accomplishment, also progressively take over students' responsibilities for their own learning and developing which are important processes of lifelong learning and professional development. Achieving that goal helps raising and, at the same time, improving quality of teaching in higher education institutions, assists growth and strengthening of competences of teachers, and also developing higher education didactics.

Key words: individual instructive model of working, the gifted, competences of teachers.

